

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 ลักษณะเด่นของการเสนอโนทรทัศน์เรื่องมนุษยนิยมในปรัชญาเต๋าสมัยแรก

ปรัชญาจีนทุกสำนักที่กำเนิดขึ้นในยุคปลายราชวงศ์โจว (ซึ่งถือว่าเป็นยุคทองของปรัชญาจีน) มีจุดมุ่งหมายร่วมกันอยู่ 4 ประการคือ การอบรมฝึกฝนตัวเอง การยังความซุซสงบให้ผู้อื่น การทำคนให้มีคุณธรรมอันประเสริฐ และการทำคนให้เป็นกษัตริย์หรือนักปกครองที่ดี ¹

จะเห็นได้ว่าลักษณะทั่วไปของปรัชญาจีนดังกล่าวมีจุดมุ่งตั้งอยู่ที่เรื่องของมนุษยนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอความคิดทางจริยศาสตร์และปรัชญาการเมือง ถึงแม้ว่าปรัชญาเต๋าสมัยแรกจะมีลักษณะร่วมกับปรัชญาทุกสำนักในประเด็นดังกล่าว แต่ปรัชญาเต๋าสมัยแรกก็ได้เสนอโนทรทัศน์เรื่องมนุษยนิยมที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่เด่นกว่าปรัชญาสำนักอื่น ๆ กล่าวคือ ความคิดทางจริยศาสตร์และปรัชญาการเมืองของสำนักอื่น ๆ มักจะมีข้อบกพร่องในค่านิยมปรัชญาส่วนที่ว่าด้วยความเป็นจริงของจักรวาลและชีวิตมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ปรัชญาสำนักอื่น ๆ มุ่งตอบปัญหาที่ว่า " จะทำอย่างไร " มากกว่าที่จะตอบคำถามที่ว่า " ความจริงคืออะไร " ส่วนปรัชญาเต๋าสมัยแรก ถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายที่จะตอบคำถามที่ว่า " จะทำอย่างไร " เช่นเดียวกับปรัชญาจีนสำนักอื่น ๆ แต่ก็ได้พิจารณาเห็นว่าก่อนที่จะตอบคำถามที่ว่า " จะทำอย่างไร " ใต้นั้น จำเป็นต้องตอบคำถามที่ว่า " ความจริงคืออะไร " ให้ได้เสียก่อน เพราะหากมนุษย์ไม่รู้ตระหนักถึงความจริงก็ย่อมไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ปรัชญาเต๋าสมัยแรกจึงได้เสนอโนทรทัศน์เกี่ยวกับความเป็นจริงของจักรวาลและชีวิตมนุษย์บนพื้นฐานของมโนทัศน์เรื่อง " เต๋า " อันเป็นสภาพสูงสุด และเป็นปฐมเหตุแห่งการกำเนิด

¹ สตีล โพรินันทะ, เมธีตะวันออก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2522) หน้า 37-38.

จักรวาลก่อนที่จะเสนอแนวความคิดทางจริยศาสตร์และปรัชญาการเมือง ทั้งนี้ การเสนอมนโทรทัศน์เรื่องมนุษย์ในปรัชญาเต๋าสมัยแรกจึงมีลักษณะเด่นอยู่ที่การพิจารณาเรื่องมนุษย์บนพื้นฐานทางอภิปรัชญาในส่วนที่ว่าด้วยความเป็นจริงของจักรวาลและชีวิตมนุษย์ ซึ่งเกือบจะไม่ปรากฏในปรัชญาสำนักอื่น ๆ ²

เนื่องจากปรัชญาเต๋าสมัยแรกมุ่งตอบคำถามที่ว่า " ความจริงคืออะไร " ก่อนที่จะตอบคำถามที่ว่า " จะทำอย่างไร " การศึกษามโนทัศน์เรื่องมนุษย์ในปรัชญาเต๋าสมัยแรกในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงเริ่มต้นด้วยการศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ตามนัยปรัชญาเต๋าสมัยแรก จากนั้นจึงศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิตของมนุษย์ และในที่สุดจึงศึกษาเรื่องมนุษย์ในอุดมคติและมรรควิธีแห่งเต๋า ทั้งจะโต้กล่าวโดยสรุปและวิเคราะห์เพิ่มเติมในแต่ละประเด็นตามลำดับต่อไป

6.2 ปรัชญาเต๋าสมัยแรกกับปัญหาของมนุษย์

ปรัชญาเต๋าสมัยแรกมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เหตุผลหลักประการหนึ่งที่เราควรจะต้องทราบก็คือข้อเท็จจริงที่ว่า ปรัชญาเต๋าสมัยแรกได้กำเนิดขึ้นในยุคปลายราชวงศ์โจว ซึ่งแผ่นดินจีนประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างหนักหน่วง ความล้มเหลวในการจัดการปกครองอันเนื่องมาจากความอ่อนแอและค้อยชู้ชรรวมของจักรพรรดิ ประกอบกับความมั่งคั่งใหญ่โตสูงส่งของเจ้าผู้ครองรัฐต่าง ๆ ทำให้เกิดสงครามชิงชิงอำนาจที่นับวันแต่ละทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลให้เกิดความเคียดแค้นแก่ประชาชนอย่างหนัก นักการเมืองและนักวิชาการที่มีความสามารถส่วนใหญ่แทนที่จะใช้ความสามารถของตนไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อมหาชนก็กลับฉวยโอกาสประจบสอพลอผู้มีอำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ความฉกฉวยเกี่ยวกับผลประโยชน์ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทและประทุษร้ายต่อกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งนอกจากจะไม่ช่วยแก้ไขให้

²ต่อมาในยุคราชวงศ์ชัง โจว ตุ่น อี้ นักคิดฝ่ายขงจื้อซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากปรัชญาเต๋าได้ เห็นข้อบกพร่องทางด้านอภิปรัชญาของปรัชญาขงจื้อ จึงได้วางรากฐานทางอภิปรัชญาในหมู่ปรัชญาขงจื้อโดยอิงอภิปรัชญาของปรัชญาเต๋าเป็นส่วนใหญ่ การวางรากฐานทางอภิปรัชญาดังกล่าวทำให้ เกิดลัทธิขงจื้อใหม่ขึ้น.

- สถานการณ์เกิดขึ้นแล้ว ยังเป็นสาเหตุแห่งความฉ้อฉลในบ้านเมืองอันนำมาซึ่งปัญหาที่ทับทวี ยิ่งขึ้นด้วย

จากการศึกษา เศรษฐกิจ และงานนิพนธ์จวงจื่อ ทำให้เราทราบว่าทั้ง เหล่าจื่อและจวงจื่อซึ่งเป็นตัวแทนที่เด่นที่สุดของนักปรัชญา เศรษฐศาสตร์เก่าแก่ก็ใส่ใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคนั้นเป็นอย่างมาก งานนิพนธ์ของนักปรัชญาทั้งสองท่านดังกล่าวเต็มไปด้วยข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่แสดงถึงความไม่พอใจอย่างยิ่งต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคนั้นพร้อมทั้งมุ่งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานั้นแสดงถึงจิตสำนึกทางสังคมของนักปรัชญาทั้งสองท่านด้วย

หาก เศรษฐกิจ และงานนิพนธ์จวงจื่อมุ่งที่จะวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว เราก็คงจะกล่าวได้ว่า งานนิพนธ์ทั้งสองเล่มดังกล่าวเกิดจากเหตุผลหลักด้านการเมืองและมีคุณลักษณะเป็น " คัมภีร์ทางการเมือง " โดยตรง แต่ข้อเท็จจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ นอกจากการให้ความสนใจต่อปัญหาทางการเมืองในยุคนั้นแล้ว ทั้ง เศรษฐกิจ และงานนิพนธ์จวงจื่อต่างก็พูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์โดยทั่วไปหรือที่เราเรียกว่าปัญหาสากลของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าปัญหาทางการเมืองในยุคสมัยของท่านด้วย ยิ่งกว่านั้นประเด็นที่เป็นข้อนำสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ ทั้งเหล่าจื่อและจวงจื่อต่างก็เห็นพ้องกันว่า ปัญหาของสังคมจีนในยุคนั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากปัญหาสากลของมนุษย์เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเพราะมนุษย์มีปัญหาสากลซึ่งเป็นรากเหง้าที่ยังสถิตย์อยู่นั่นเองจึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมจีนในยุคสมัยนั้นได้ และโดยที่ปัญหาสากลของมนุษย์นี้เป็นมรดกของปัญหาที่มีอยู่ในสังคมจีนยุคนั้น ดังนั้นภารกิจในการแก้ไขปัญหาก็จึงจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการขจัดรากเหง้าของปัญหาสากลของมนุษย์นั้นเสียก่อนจึงจักแก้ไขปัญหของสังคมจีนในยุคนั้นได้ และผลจากการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการแก้ไขทั้งปัญหาสากลของมนุษย์และปัญหาของสังคมจีนในยุคนั้นพร้อมกันไปได้ในตัว เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจ และงานนิพนธ์จวงจื่อจึงมิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากเหตุผลหลักด้านการเมืองและมีคุณลักษณะที่เป็นคัมภีร์ทางการเมืองที่มุ่งสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหามองการเมืองในยุคสมัยของผู้นิพนธ์แต่อย่างใด แต่ควรจะถือได้ว่างานนิพนธ์ทั้งสองเล่มดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากเหตุผลหลักที่เป็นปัญหาสากลของมนุษยชาติและมีคุณลักษณะที่เป็น " ปรัชญาสากล "

หรือทรศนะในการมองโลกและชีวิตของมนุษย์ที่สามารถปรับใช้ได้กับมนุษยชาติโดยทั่วไป
ได้ด้วย

ปัญหาสากลของมนุษย์นั้นอาจจำแนกได้เป็น 3 ประการคือ ปัญหาทางกายภาพ
ปัญหาทางจิตภาพ และปัญหาทางสังคม ไบรแรกามัฎหา 3 ประการนี้ เหล่าจื่อและ
จวงจื่อเห็นพ้องกันว่า ปัญหาทางจิตภาพคือแก่นเงื่อนของปัญหาทั้งปวง ปัญหาทางกายภาพ
นั้นเกิดจากความจำเป็นที่จะต้องตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ แต่เพราะจิตใจที่ลุ่ม
หลงมัวเมาทำให้มนุษย์มุ่งตอบสนองเกินความจำเป็น ส่วนปัญหาทางสังคมนั้นเกิดจาก
ความจำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบของความสัมพันธ์ที่สามารถ ก่อเกิดต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ
สมาชิกในสังคมนั้นให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เพราะจิตใจที่ลุ่มหลงมัวเมาทำให้ปัจเจกชน
แต่ละคนถือเอาประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะตกแก่ผู้อื่น ปัญหา
ของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจีนในยุคสมัยของท่านหรือปัญหาที่เกิดขึ้น
ทั่ว ๆ ไปในสังคมและยุคสมัยใด ๆ ก็ตาม เกิดจากความลุ่มหลงมัวเมาที่มีอยู่ในจิตใจของ
มนุษย์ทั้งสิ้น ความลุ่มหลงมัวเมาดังกล่าวเกิดจากความไม่เข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับ
ชีวิตในชั้นลึก ดังนั้น วิถีทางในการแก้ไขปัญหามนุษย์ไม่ว่าจะเป็นวิถีทางใดก็ตาม
หากมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตในชั้นลึกแล้ว วิถีทาง
นั้นก็ย่อมไม่อาจจะเอาชนะความชั่วร้ายที่มีอยู่ในโลกได้ การที่จะเอาชนะความชั่วร้ายที่
มีอยู่ในโลกได้มีอยู่ทางเดียวคือ มนุษย์แต่ละคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือประชาชนธรรมดา
สามัญก็ตาม จำเป็นต้องอบรมฝึกฝนตนเองให้ยิ่งเห็นถึงความจริงเกี่ยวกับชีวิตของ
มนุษย์ในชั้นลึก เมื่อมนุษย์สามารถเข้าใจตัวเองได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงแล้ว
มนุษย์จะทราบได้เองว่าคนเหตุแห่งปัญหาทั้งปวงอยู่ที่ใด และควรมีแนวทางการดำรง
ชีวิตอย่างไรจึงจะพ้นไปจากความชั่วร้ายหรือความทุกข์ที่มีอยู่ในโลกได้

6.3 ความเป็นจริงเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิตมนุษย์

แนวทางในการแก้ไขปัญหามนุษย์ตามปรัชญาเต๋าสมัยแรกมุ่งเน้นในเรื่อง
" ความเข้าใจ " เกี่ยวกับความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์มากกว่าที่จะแสวงหา
" ยุทธวิธี " ในการโต้ตอบกับปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยทรง
ตามทรศนะของเหล่าจื่อและจวงจื่อ มนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์

กับสรรพสิ่งในจักรวาล ฉะนั้น ถ้าจะเข้าใจมนุษย์ก็จำเป็นต้องเข้าใจจักรวาล
 แต่เนื่องจากจักรวาลมีที่มาจาก " เท้า " ดังนั้น ความเข้าใจในความเป็นจริงเกี่ยวกับ
 จักรวาลและชีวิตมนุษย์จึงมีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้าใจในเรื่องเท้าซึ่งเป็นทั้งสัจภาพ
 สูงสุดและกฎธรรมชาติ

เท้าในแง่ที่เป็นสัจภาพสูงสุดนั้น คือสภาวะอันลึกลับที่ไม่ใช่ทั้งสสารและจิต
 ปรากฏจากเจตนจำนง ไม่มีคุณสมบัติเฉพาะใด ๆ ทั้งเช่นคุณสมบัติข้าง ๆ ที่มีอยู่ในโลก
 นี้ ไม่อาจจะอธิบายให้เข้าใจได้ด้วยคำพูด คำร้องอยู่อย่าง เป็นอมตะเป็นมอเกิดของ
 จักรวาลและสรรพสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาล และเป็นสิ่งที่แทรกซึมอยู่ทั่วไปในสรรพสิ่ง
 ส่วนเท้าในแง่ที่เป็นกฎธรรมชาตินั้น คือกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ควบคุมให้สรรพสิ่ง
 เปลี่ยนแปลงไปอย่าง ไม่หยุดยั้ง การเปลี่ยนแปลงที่วุ่นคือการหมุนวนกลับมาสู่เท้าซึ่ง
 เป็นจุดกำเนิดเดิม การหมุนวนกลับมาสู่เท้ามิได้หมายความถึงการแตกสลาย แต่หมายถึง
 การเข้าถึงความเป็นอมตะ และนอกจากนั้น การที่สรรพสิ่งหมุนวนไปสู่จุดกำเนิดอันเป็น
 ทิศทางเดียวกัน จักรวาลจึงเป็นองค์รวมแห่งเอกภาพอันสอดคล้องซึ่งจวงจื่อเรียกว่า
 " ดุลยภาพแห่งสวรรค์ " (Equilibrium of Heaven) ทั้งหมดนี้คือกระบวนการ
 ที่ต้องเป็นไปเช่นนั้นเองโดยไม่เกี่ยวข้องกับเจตนจำนง ไม่เกี่ยวข้องกับข้อคิดเห็นว่า
 ควรหรือไม่ควร ดีหรือไม่ดี หรือข้อคิดอื่นใดซึ่งปรัชญาเท้าถือว่าล้วนแต่เป็นทรศนะ
 แบบอภิวสัยของมนุษย์

การกำเนิดขึ้นของจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาลเป็นปรากฏการณ์ที่คลี่คลาย
 ออกมาจากเท้า กระบวนการดังกล่าวดำเนินมาได้อย่างไร เป็นเรื่องที่ลึกลับจริงเกี่ยวกับ
 กับความลึกลับของเท้า ความลึกลับในที่นี้มิได้หมายถึงความไม่รู้ ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาเท้า
 ยืนยันมาตั้งแต่ต้นว่า เท้าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ ดังนั้น ปรากฏการณ์อันลึลับ
 ก็หมายถึงปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้เช่นกัน จวงจื่อเคยพยายามอธิบายถึงเรื่อง
 นี้ไว้ในงานนิพนธ์ของท่านตอนหนึ่ง แต่ในที่สุดก็กระทำไม่สำเร็จ และในตอนท้ายท่านก็

ยอมรับว่าสิ่งที่ท่านกล่าวมาเวลานั้น เปรียบเหมือนกับไม้ไค้กล่าว³

แม้ไม่อาจจะเข้าใจถึงกระบวนการในการก่อกำเนิดจักรวาลได้ แต่เราก็สามารถเข้าใจถึงกระบวนการในการก่อกำเนิดชีวิตของมนุษย์ได้ ความทฤษฎีวิวัฒนาการของปรัชญาเก่า ชีวิตได้เริ่มต้นขึ้นบนโลกนี้ในลักษณะที่เป็นหน่วยแห่งชีวิตเล็ก ๆ ที่ไม่อาจกำหนดให้แน่ชัดลงไปได้ว่าเป็นพืชหรือเป็นสัตว์ กระบวนการวิวัฒนาการได้ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิตที่มีองค์ประกอบซับซ้อนยิ่งขึ้นตามลำดับ จากหน่วยแห่งชีวิตเล็ก ๆ ไค้กลายมาเป็นพืช สัตว์ และมนุษย์ในที่สุด ความทฤษฎีวิวัฒนาการที่ว่าย่อมเป็นที่แน่ชัดว่าในระยะแรกเริ่มของจักรวาลนั้น โลกนี้มีแต่สสารและพลังงาน แม้ในระยะต่อมาจะมีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นในโลก แต่หน่วยแห่งชีวิตเล็ก ๆ และพืชก็ยังเป็นเพียงสสารและพลังงาน ถ้าจิตหมายถึงสิ่งที่สามารถรู้สึกหรือนึกคิดได้ จิตก็ควรจะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการวิวัฒนาการได้ผ่านจากอาณาจักรของพืชมาสู่อาณาจักรสัตว์ และสมรรถนะของจิตได้ถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจนเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้เหตุผลและเกิดความสำนึกเกี่ยวกับตัวเองได้เมื่อกระบวนการวิวัฒนาการได้ผ่านจากอาณาจักรของสัตว์โลกทั่วไปมาสู่มนุษย์

จากทฤษฎีวิวัฒนาการครั้งที่ไค้กล่าวมานั้นนำมาซึ่งประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง 2 ประการคือ ประการแรก มนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในกระบวนการวิวัฒนาการของจักรวาลซึ่งเป็นไปเองโดยปราศจากพลังของเจตนารมณ์ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ใช่จุดศูนย์กลางของการสร้างสรรค์จักรวาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมนุษย์มิได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้มีฐานะอันสูงส่งเป็นพิเศษยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ ในจักรวาล และ

³ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p.184

" มีจุดเริ่มต้นจุดหนึ่ง มีเวลาเวลาหนึ่งก่อนจุดเริ่มต้นนั้น และมีเวลาอีกเวลาหนึ่งก่อนเวลาซึ่งมีอยู่ก่อนจุดเริ่มต้นนั้น มีวันหนึ่ง มีอีกวันหนึ่ง มีเวลาเวลาหนึ่งก่อนที่จะมีอีกวันหนึ่ง และมีเวลาอีกเวลาหนึ่งก่อนเวลาที่มืออยู่ก่อนอีกวันนั้น ฉะนั้นจึงมีวันหนึ่งและมีอีกวันหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่ามีวันใด และอีกวันใด ที่เป็นวันอื่นแท้จริง หรือเป็นอีกวันอื่นแท้จริง ข้าพเจ้าเพียงแต่ไค้กล่าวอะไรออกไปบางอย่าง แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่ามีสิ่งใดที่ข้าพเจ้ากล่าวออกไปนั้น เป็นการกล่าวอะไรไปบางอย่างหรือไม่ไค้กล่าว "

ประการที่สอง องค์ประกอบของมนุษย์ซึ่งได้แก่ กายและจิต ต่างก็เป็นเพียงปรากฏการณ์ ที่คลี่คลายตัวออกมาเองจากวิวัฒนาการตามธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางกายและจิตเป็น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาควบคู่กัน ในขณะที่โลกนี้ยังไม่มีกายที่มีรูปแบบอย่างมนุษย์ ก็ยัง ไม่มีจิตที่มีสมรรถนะอย่างมนุษย์ และในขณะที่โลกนี้ยังไม่มีจิตที่มีสมรรถนะอย่างมนุษย์ ก็ยัง ไม่มีกายที่มีรูปแบบอย่างมนุษย์ ดังนั้นทั้งกายและจิตของมนุษย์ต่างก็มีส่วนกำหนดซึ่ง กันและกันให้มีสถานะอย่างที่มีมนุษย์เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

จากการวิเคราะห์ปัญหา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตของมนุษย์ดัง กล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าหากไม่มีกายของมนุษย์เกิดขึ้นก็ไม่มีจิตของมนุษย์ ดังนั้น ธาตุแท้ของมนุษย์จึงย่อมต้องไม่ใช่จิต และในทางกลับกัน หากไม่มีจิตของมนุษย์เกิดขึ้น ก็ย่อมไม่มีกายของมนุษย์ ดังนั้นธาตุแท้ของมนุษย์จึงย่อมต้องไม่ใช่กาย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากายและจิตของมนุษย์จะมีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน ก็มีได้หมายความว่าธาตุแท้ ของมนุษย์คือทั้งกายและจิต ทั้งนี้เพราะคามทรรสณะของปรัชญาเต๋าทั้งกายและจิตต่าง ก็เป็นเพียง " ปรากฏการณ์ " อย่างหนึ่งในจักรวาลซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่ชั่วครั้งชั่ว คราว หลังจากนั้นทั้งกายและจิตก็ต้องแตกสลายไป ความเข้าใจที่ว่ากายเป็นสิ่งที่ดำรง อยู่อย่างเที่ยงแท้ถักดี หรือจิตเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างเที่ยงแท้ถักดี หรือทั้งกายและจิตเป็น สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างเที่ยงแท้ถักดี คามทรรสณะของปรัชญาเต๋าดูเหมือนจะเป็นความเข้าใจผิด จวงจื๊อกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

มีคนกล่าวถึงชีวิตที่เป็นอมตะ แต่มีประโยชน์อันใดเล่า? ไม่เพียงแต่ร่างกาย จะต้องแตกสลายไปเท่านั้น แม้กระทั่งจิตใจก็จะต้องแตกสลายไปด้วย ⁴

นักปรัชญาเต๋าดูเห็นว่า " ร่างกายเปรียบดังซากกระดูก (อัฐิของคนตาย) และจิตใจเปรียบดังด่านเต้า (อังคาร) " ⁵ ดังนั้นทั้งกายและจิตล้วนมิใช่ธาตุแท้

⁴ Ibid, p. 182.

⁵ Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles p. 212.

ของมนุษย์ ถ้านั้นนั้นธาตุแท้ของมนุษย์คืออะไร? คำตอบก็คือ ธาตุแท้ของมนุษย์คือ
 สิ่งเดียวกันกับธาตุแท้ของจักรวาลและสรรพสิ่งในจักรวาล นั่นก็คือสัจภาพสูงสุดหรือ
 ปรุฆมาธาตุของจักรวาลที่เรียกว่า " เถา " ซึ่งไม่เป็นทั้งสสารและจิต ⁶

กายและจิตเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้และไม่ใช่อะไรของมนุษย์ ดังนั้นจึงไม่ใช่ตัวตน
 และแม้ว่าเถาจะเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้และเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ แต่เนื่องจากมนุษย์และ
 สรรพสิ่งล้วนมีเถาเป็นธาตุแท้ร่วมกัน ดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงไม่มีตัวตนที่สามารถแยกออก
 จากผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ได้โดยอิสระ หากจะถือว่าตัวตนของมนุษย์แต่ละคนคือสิ่งที่ดำรง
 อยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวรและแยกออกจากตัวตนของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ได้โดยอิสระแล้ว
 ก็คงถือว่ามนุษย์ไม่มีตัวตน

ความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์หรือที่ปรัชญาเถา เรียกว่าธรรมชาติดั้งเดิม
 ของมนุษย์นั้น นอกจากจะเป็นสภาวะที่ปราศจากตัวตนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังเป็น
 สภาวะที่พ้นจากคำสัมผัสหยาบ ปรัชญาเถาถือว่าข้อแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้
 ได้ นั่นล้วนเกิดจากการเปรียบเทียบ แยกแยะ และตีความของเราเองทั้งสิ้น
 คุณสมบัติที่เป็นคู่ตรงข้ามทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติในเชิงปริมาณ เช่น ยาวกับ
 สั้น หนักกับเบา มากกับน้อย และคุณสมบัติในเชิงคุณภาพ เช่น ฉลาดกับโง่
 ถูกกับผิด ดีกับชั่ว สวยกับน่าเกลียด เหล่านี้ล้วนเป็นคำสัมผัสซึ่งขึ้นอยู่กับทรรศนะ
 แบบอัตวิสัยของแต่ละคนและไม่มีอยู่จริงในเชิงปรนัย ดังนั้นธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์
 จึงเป็นสภาวะที่พ้นจากการตัดสินให้ค่าใด ๆ หากจะมีประเด็นถามขึ้นว่า ธรรมชาติ
 ดั้งเดิมของมนุษย์คืออะไร ก็ตอบได้ว่าธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์เป็นสภาวะที่ไม่เกี่ยวข้อง
 กับการตีความและความเลว เพราะพ้นไปจากข้อตัดสินในเชิงจริยะ

ปัญหาของมนุษย์เกิดจากการรับรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตของมนุษย์ที่ไม่ตรงตาม

⁶ เราอาจจะเข้าใจต่อไปได้ว่า ธาตุแท้ที่ไม่เป็นทั้งสสารและจิตนี้เอง เป็นตัว
 กลางที่เชื่อมโยงกายและจิตเข้าไว้ด้วยกัน.

ความเป็นจริง ยึดมั่นถือมั่นว่ามีตัวตนของคนเป็นผู้รับรู้และกระทำสิ่งต่าง ๆ มีการ
 ตัดสินค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามอำเภอใจ ดังนั้นจึงพยายามกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อ
 ตอบสนองความพึงพอใจของคน ทั้งหมคนิยมก่อให้เกิดผลร้ายทั้งในค่านส่วนตัวและ
 ในค่านความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ ในค่านส่วนตัวนั้น ก่อให้เกิดความปรารถนาที่
 เจื้อวไฉนด้วยความกลัวว่าจะไม่ได้สมปรารถนาหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นความไม่มั่นคงใน
 ตนเอง ส่วนในค่านความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์นั้น ก่อให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
 กันด้วยความทะยานอยาก อันนำมาซึ่งข้อขัดแย้งและการประทุษร้ายต่อกันในที่สุด

6.4 บุคคลในอุคมคติและมรรควิธีแห่งเคา

สภาพของชีวิตที่คืนรนแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มากอบสนองความพึงพอใจของตนเอง
 ผ่านไปวันหนึ่ง ๆ โดยมิได้รู้ตระหนักถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตนั้น เป็นสภาพที่มัวเมา
 เปรียบได้กับความฝัน มนุษย์ที่แท้หรือบุคคลในอุคมคติของปรัชญาเคาก็คือผู้ที่ " กั้น "

ขึ้นจากความฝันหรือหันไปจากมายาภาพแห่งชีวิต

เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของปุถุชน ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่เราารู้สึกว่าดี
 หรือเหตุการณ์ที่เราารู้สึกว่าร้าย ล้วนแล้วแต่เป็นมายาภาพดุจเดียวกับ เหตุการณ์ต่าง ๆ
 ที่เรารับรู้ได้ไม่ความฝัน ในความฝันเราอาจจะรู้สึกดีใจหรือเสียใจไปกับ เหตุการณ์
 ต่าง ๆ ที่เรารับรู้ได้ในขณะนั้น แต่เมื่อตื่นขึ้นเราจะทราบว่า เหตุการณ์เหล่านั้นล้วนไม่
 ใช้ความเป็นจริง ในทำนองเดียวกัน เมื่อมนุษย์ได้บรรลุถึงความรู้แจ้งเกี่ยวกับชีวิต
 เขาจะทราบว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของปุถุชน ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่เราู้สึกว่า
 ดีหรือเหตุการณ์ที่เราู้สึกว่าร้ายก็ตาม ล้วนไม่ใช้ความเป็นจริงเช่นเดียวกัน เมื่อเป็น
 เช่นนี้ มนุษย์ที่แท้จริงมิได้รู้สึกดีใจในสิ่งที่ปุถุชนรู้สึกดีใจ และมีได้รู้สึกเสียใจในสิ่งที่ปุถุชน
 รู้สึกเสียใจ

คามทรศนะของปรัชญาเคา วิธีชีวิตของปุถุชนคือวิธีชีวิตที่ถูกพันนาการไว้ด้วย
 ความปรารถนาความสัญชาตญาณและค่านิยมในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีชีวิตที่ก่อปรคัยอวิชา
 และเป็นสวเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ อุคมคติของปรัชญาเคาคือการปลดเปลื้องความทุกข์
 ออกจากวิธีชีวิตของมนุษย์โดยสิ้นเชิง การที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ออกจากวิธีชีวิตของ

มนุษย์ไคนั้น มนุษย์จะต้องปลดปล่อยตัวเองออกจากพันธนาการของความปรารถนาตาม
สัญชาตญาณและค่านิยมในสังคม เมื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากพันธนาการทั้งสองประการ
ดังกล่าวแล้ว มนุษย์ก็จะทวนคืนสู่ภาวะตามธรรมชาติดั้งเดิมของตน นั่นก็คือสภาวะจิต
ที่ว่างจากการติดยึดในตัวคนและสิ่งหึงบวง อันเป็นสภาวะที่พ้นทุกข์ ดังนั้นคุณค่าที่แท้จริง
ของมนุษย์ค่านิยมปรัชญา แท้ก็คือการหลุดพ้นจากการติดยึดในตัวคนและสิ่งหึงบวงโดยสิ้น
เชิง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการบรรลุถึงอิสรภาพอันแท้จริงของมนุษย์

ตามที่ได้อธิบายมานี้จะเห็นว่าสิ่งที่เราจะเอาชนะความทุกข์ที่มีอยู่ในโลกนี้ได้มีอยู่
ทางเดียว คือมนุษย์แต่ละคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือประชาชนธรรมชาติสามัญก็ตาม
จำเป็นต้องฝึกฝนอบรมตัวเองให้ยังเห็นถึงความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติดั้งเดิมของ
มนุษย์ นั่นก็คือสภาวะจิตที่ว่างจากการติดยึดในตัวคนและสิ่งหึงบวง อันเป็นสภาวะแห่ง
อิสรภาพอันแท้จริง และเป็นคุณสมบัติสากลที่เชื่อมโยงมนุษย์และสรรพสิ่งเข้าไว้ด้วยกัน
ในความรู้ตระหนักถึงธรรมชาติดั้งเดิมที่บริสุทธิ์และเรียบง่าย อันเป็นคุณสมบัติสากลและ
เป็นเครื่องชี้วัดถึงความเสมอภาคที่แท้จริงระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนี้ ความรู้ลึกแยก
เขาแยกเราซึ่งเป็นมูลรากของความเห็นแก่ตัวได้มอดมลายไป ผู้ปกครองที่บรรลุถึง
ความรู้ตระหนักเช่นนี้ย่อมไม่เบียดเบียนประชาชน ส่วนประชาชนเล่า ก็จักรักใคร่
ปรองคองกันโดยสายใยแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีองค์ความสมบูรณ์บังคับด้วย
กฎหมายหรือพันธนาการแห่งการให้รางวัลและการลงโทษ

ข้อ เสนอแนะ

จากการศึกษามโนธรรมในเรื่องมนุษย์ในปรัชญาเต๋าสมัยแรก ผู้เขียนพบว่า
ประเด็นที่เข้าใจได้ยากที่สุดก็คือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ " เต๋า " คำว่าส่วน
ใหญ่อธิบายเรื่องนี้ไว้ไม่กระจ่างชัด โดยที่เต๋าเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในระบบปรัชญา
เต๋าก็ควรจะควรมีผู้ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับมโนธรรมเรื่องเต๋าทันทีเพื่อที่จะได้
เป็นพื้นฐานในการศึกษามโนธรรมเรื่องอื่น ๆ ในปรัชญาเต๋าดังกล่าวอย่างถูกต้องและถี่ถ้วน
ต่อไป.